

## การเคลื่อนไหวเพื่อความเป็นประชาธิปไตยของประชาชน หลังอาณานิคม: ศึกษาเปรียบเทียบประเทศเมียนมา อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

มนตรี กรรพุมมาลัย<sup>1</sup>

### บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองและวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนของประเทศเมียนมา อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ หลังอาณานิคม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ผ่านแนวคิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง การเคลื่อนไหวทางสังคม และการเคลื่อนไหวของนักศึกษา นำเสนอลักษณะของกลุ่มเคลื่อนไหวตามแนวคิดการระดมทรัพยากรและวิธีการเคลื่อนไหวของนักศึกษาที่แสดงออกในการต่อต้านการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองดังกล่าว

ผลการศึกษาพบว่า หลังอาณานิคม 3 ประเทศดังกล่าว มีการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองก้าวสู่การเป็นประชาธิปไตยในช่วงเวลาหนึ่ง แต่มีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจที่ตกต่ำ และความขัดแย้งของกลุ่มต่าง ๆ ในทางการเมืองและสังคม ทำให้มีการเปลี่ยนผ่านระบบประชาธิปไตยไปสู่ระบบอื่น ได้แก่ระบบเผด็จการทหารโดยนายพลเนวินใช้นโยบายพัฒนาสังคมนิยมแบบพม่า (ค.ศ.1962–1988) ระบบเผด็จการทหารของประธานาธิบดีซูฮาร์โตตามระเบียบใหม่ (ค.ศ.1967–1998) ในอินโดนีเซียและการประกาศกฎอัยการศึก (ค.ศ.1972–1981) โดยประธานาธิบดีมาร์กอสใช้อำนาจเผด็จการกำจัดฝ่ายค้านและผู้เห็นต่างในฟิลิปปินส์ (ค.ศ.1972–1986) ส่วนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในแต่ละประเทศพบว่าการเคลื่อนไหวในประเทศพม่าในเหตุการณ์ 8-8-88 เป็นการลุกฮือ

---

<sup>1</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร <Email: montrinu@hotmail.com>

และการประท้วงของนักศึกษา ซึ่งนักศึกษา ประชาชนและพระสงฆ์ได้ร่วมกันขับไล่เผด็จการพม่า (วันที่ 8 สิงหาคม 1988) การลุกฮือและการประท้วงของนักศึกษาขับไล่เผด็จการอินโดนีเซีย (ในเดือนพฤษภาคม 1998) การปฏิวัติพลังประชาชนหรือเอ็ดซาหรือการปฏิวัติสีเหลืองในฟิลิปปินส์ ค.ศ.1986

ข้อเสนอแนะ ควรส่งเสริมกระบวนการสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมด้วยการพัฒนาศักยภาพการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนและส่งเสริมองค์ความรู้ในการเคลื่อนไหวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีการถอดบทเรียนปัจจัยจุดแข็งและจุดอ่อนของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนเพื่อเป็นตัวอย่างในการปรับกลยุทธ์และวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองในอนาคตของประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป

**คำสำคัญ:** การเปลี่ยนผ่านทางการเมือง การเคลื่อนไหวทางสังคม เมียนมา อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์

## People's Democratic Movement in Post-colonial Period: A Comparative Study of Myanmar, Indonesia and the Philippines

Montri Kunphoommarl<sup>2</sup>

### ABSTRACT

This paper is aimed to compare the political transition patterns and political movement methods of people in Myanmar, Indonesia, and the Philippines in post-colonial. Using qualitative research emphasizes documentary data collection and data analysis by historical research through the concepts of political transition, social movement, and student movement. Presenting social movement groups characteristics based on resource mobilization and student movement tactics against mentioned political transitions.

The results of the study show that in the post-colonial period, the political transitions in three of said countries had moved to the democratic period after independence. However, there were still limitations caused by the economic downturn and the conflicts of various political and social groups which changed from the parliamentary democracy to the authoritarian regime. The military dictatorship under General Ne Win launched the Burmese-style socialist development policy from 1962 to 1988. The authoritarian regime of Suharto's New Order Policy was implemented from 1967 to 1998 in Indonesia. President Marcos declared martial law from 1972 to 1981 to eliminate opposition and dissidents in the Philippines. The people's political movements in these countries consisted of the uprising of 8-8-88 students, people, and monks who joined the Burmese dictatorship protest (August 8, 1988) in Myanmar; the 1998

---

<sup>2</sup> Assistant Professor, Department of History, Faculty of Social Sciences, Naresuan University <Email: montrinu@hotmail.com>

Indonesian student movement; and the People's Power Revolution or EDSA or Yellow Revolution in the Philippines during 1986.

The suggestions are to adopt the participatory democracy concept to strengthen the groups' potential and efficiently promote the knowledge of people's movement. The strong and weak factors learned from people's political movements in each country could be decent lessons for people's movement strategies or tactics in other Southeast Asian countries in the future.

**Keywords:** Political Transition, Social Movement, Myanmar, Indonesia, The Philippines

## บทนำ

ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการปกครองในระยะแรกแบบรัฐอิสระเมื่อเวลาผ่านไป ได้มีการรวมตัวเป็นอาณาจักรและรัฐจารีต เพื่อให้มีความเป็นปึกแผ่น และสามารถติดต่อดำขายกับดินแดนที่อยู่ใกล้เคียง การติดต่อดำขายกับประเทศตะวันตกที่มีความต้องการในการแลกเปลี่ยนสินค้า นำไปสู่การขยายฐานอำนาจของประเทศตะวันตก ส่งผลให้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลายเป็นรัฐอาณานิคมของตะวันตก ได้แก่ พม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ อินโดนีเซียตกเป็นอาณานิคมของฮอลันดาหรือเนเธอร์แลนด์ ฟิลิปปินส์ตกเป็นอาณานิคมของสเปนและสหรัฐอเมริกา การตกเป็นประเทศในอาณานิคมของตะวันตกดังกล่าวส่งผลให้มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชผ่านขบวนการชาตินิยมในแต่ละประเทศ อาทิ พม่าเป็นอาณานิคมของอังกฤษเกิดขบวนการชาตินิยมใน ค.ศ.1935 ผ่านการจัดตั้งสมาคมเราชาวพม่า (We Burmese Association) หรือ พรรคทะซิน ก็เพื่อสร้างความเท่าเทียมกับคนอังกฤษ เพราะคำว่า ทะซิน มีความหมายว่าเจ้านาย เป็นคำที่คนพม่าเรียกคนอังกฤษนั่นเอง มีผู้นำคืออูโนและนายพลออง ซาน และพม่าเป็นเอกราชเมื่อวันที่ 4 มกราคม ค.ศ.1948 แต่นายพลออง ซานถูกลอบสังหารไปก่อนคือ เมื่อ ค.ศ.1947 อินโดนีเซียก็เป็นอาณานิคมของฮอลันดาหรือเนเธอร์แลนด์ ทำให้เกิดกลุ่มต่อต้านฮอลันดา 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอิสลาม ใช้ศาสนาอิสลามเป็นเครื่องมือ กลุ่มคอมมิวนิสต์จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย และกลุ่มชาตินิยมสายกลาง มีนายพลซูการ์โนเป็นผู้นำโดยได้รับเอกราชอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ.1949 ส่วนฟิลิปปินส์ เป็นชาตินิยมที่ต่อสู้กับสเปนเจ้าอาณานิคมและมีการต่อสู้ในรูปแบบขบวนการชาตินิยมและก่อการกบฏขึ้น เช่น โฮเซ รีซัล นักกวีและนักเขียนบิดาแห่งการปฏิวัติต่อสู้กับสเปนอย่างสันติจนถูกประหารชีวิต และกลุ่มกาดิปูนัน หรือสมาคมบุตรของประชาชน ก่อตั้งโดย อันเดรส โบนิฟาซิโอ ผู้นำที่ใช้อาวุธลุกฮือต่อต้านสเปนเป็นต้น ฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ.1946

ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชในประเทศเหล่านี้ ทำให้ทุกประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับอิสรภาพ และก้าวสู่ความเป็นประชาธิปไตยในเวลาต่อมา ช่วงแรกของการปกครอง ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Huntington (1991, p. 18) ที่กล่าวถึงคลื่นลูกแรกของความเป็นประชาธิปไตย แต่การเป็นประชาธิปไตยของทั้งสามประเทศดังกล่าว กลับหวนสู่การเมืองการปกครองที่มีลักษณะของเผด็จการ อำนาจนิยมมากขึ้น สอดคล้องกับคลื่นลูกที่สองของ Huntington ดังกล่าว เมียนมาได้กลายเป็นรัฐเผด็จการทหาร โดยนายพลเนวิน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอย่างยาวนานถึง

26 ปี (ค.ศ.1962–1988) จากการทำรัฐประหารรัฐบาลอนุรักษนิยม ในขณะที่ ค.ศ. 1957 ประเทศอินโดนีเซียได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองไปเป็นประชาธิปไตยแบบชี้นำ หลังจากซูการ์โนได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีคนแรกใน ค.ศ.1955 และใน ค.ศ. 1967 ประธานาธิบดีซูฮาร์โตได้ปรับนโยบายประเทศเป็นสังคมยุคระเบียบใหม่ ใช้อำนาจแบบรวมศูนย์ต่อต้านคอมมิวนิสต์จนถึง ค.ศ.1998 ส่วนฟิลิปปินส์ ใน ค.ศ.1972 ได้ประกาศกฎอัยการศึก หลังจากที่ได้รับเลือกตั้งใน ค.ศ.1965 ทำให้ฟิลิปปินส์ตกอยู่ภายใต้รัฐบาลเผด็จการพลเรือนมาถึง ค.ศ. 1986 ผู้นำทั้งสามประเทศ ข้างต้นต่างประสบปัญหาจากการประท้วงและเดินขบวนขับไล่โดยนักศึกษา และประชาชน ในที่สุดทำให้ต้องลาออกจากตำแหน่ง

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของรัฐมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ก่อให้เกิดตัวแสดงใหม่ที่ก้าวเข้ามาในพื้นที่ทางการเมือง คือ กลุ่มชนชั้นกลาง (Caballero–Anthony, 2010) ซึ่งมักได้แก่ ขบวนการนักศึกษา ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในประเทศทั้งสามนี้ เพื่อเป็นบทเรียนแก่ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการพัฒนาประชาธิปไตยต่อไป

## วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองของประเทศเมียนมา อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ หลังอาณานิคม
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในประเทศเมียนมา อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ หลังอาณานิคม

## แนวคิดทฤษฎี

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย แนวคิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง (political transition) แนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง (political transition) เป็นการเปลี่ยนแปลงระบบย่อยระบบหนึ่งของสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการเข้าครอบครองหรือยึดอำนาจ และใช้อำนาจทางการเมืองของบุคคลหรือคณะบุคคลในการบริหารการปกครองประชาชนในสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่น ๆ ของสังคม เช่น

ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษาและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ Bertrand (2013) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านแนวคิดอาณานิคมของยุโรปและอิทธิพลของยุโรป แนวคิดชาตินิยม แนวคิดคอมมิวนิสต์และรัฐสมัยใหม่ ส่วน Caballero–Anthony (2010) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวสู่สังคมสมัยใหม่และกระบวนการกลายเป็นอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และทำให้เกิดชนชั้นกลางใหม่ที่เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองผ่านระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย

รูปแบบของการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง (forms of transition) (Share & Mainwaring, 2019, pp. 165–166) เป็นการพิจารณาระดับของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายต่อต้านว่า ใครมีบทบาทหลักในการนำการเปลี่ยนผ่าน โดยมี 3 รูปแบบหลักได้แก่ 1) การเปลี่ยนผ่านที่ชนชั้นนำมีบทบาทนำ (transition through transaction) เกิดขึ้นเมื่อชนชั้นนำที่มีอำนาจในขณะนั้นมีบทบาทนำการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย 2) การเปลี่ยนผ่านผ่านการเจรจาต่อรองระหว่างรัฐบาลและฝ่ายต่อต้าน (transition through extrication) เกิดขึ้นเป็นวงจร คือเกิดการประท้วง (protest) การปราบปราม (repression) ก่อนจะถึงขั้นเจรจาต่อรอง (negotiation) 3) การเปลี่ยนผ่านที่กลุ่มต่อต้านมีบทบาทนำ (transition through replacement) ได้แก่ 1) การต่อสู้ของกลุ่มต่อต้านเพื่อล้มล้างระบอบเผด็จการเดิม 2) การที่ระบอบการปกครองเดิมถูกล้มล้างโดยสมบูรณ์ 3) กระบวนการของการสร้างประชาธิปไตย

แนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) (Pintobtang, 2009) ประกอบด้วย

1) Deprivation theory เน้นการเคลื่อนไหวที่เกิดจากความขาดแคลนยากลำบากในทรัพย์สินหรือทรัพยากร เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่และวิถีชีวิตให้ดีขึ้น

2) Mass society theory เน้นการรวมตัวของปัจเจกบุคคลในสังคม เพื่อเสริมสร้างการรวมกลุ่มของมวลชน

3) Structural-strain theory เน้นการเคลื่อนไหวที่เกิดจาก ความเชื่อว่าสังคมมีปัญหา ประชาชนมีประสบการณ์เกี่ยวกับความทุกข์ยาก ต้องการแนวทางการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น ต้องมีตัวกระตุ้นให้เกิด โดยเฉพาะสถานการณ์ที่ช่วยเสริมการเคลื่อนไหว การขาดการควบคุมทางสังคมและเป็นการขับเคลื่อนทางสังคมที่เข้มแข็ง

4) Resource mobilization theory เน้นความสำคัญของทรัพยากรในการพัฒนาการเคลื่อนไหวทางสังคมและความสำเร็จ ได้แก่ ทรัพยากรด้านความรู้ เงินทุน สื่อมวลชน แรงงาน การรวมพลังกลุ่ม ความชอบธรรม และการสนับสนุนทั้งภายในและภายนอกจากผู้นำที่มีอำนาจ

5) Political process theory เน้นองค์ประกอบทางโครงสร้างสังคมที่จำเป็นต่อการพัฒนาการเคลื่อนไหวทางสังคมคือ โอกาสทางการเมือง ความสำนึกทางการเมือง และความเข้มแข็งขององค์กร

การเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) มีลักษณะที่สำคัญ 5 ประเด็น (Charoensin-O-larn, 2002) ได้แก่ 1) ลักษณะกลุ่มที่เคลื่อนไหว 2) จุดมุ่งหมายของการเคลื่อนไหว 3) รูปแบบขององค์กรที่เคลื่อนไหว 4) ประเด็นในการเคลื่อนไหว และ 5) ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการเคลื่อนไหว และยุทธวิธีการเคลื่อนไหว ประกอบด้วย 3 วิธี (Pintobtang, 2009) ได้แก่ 1) ยุทธวิธีการขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ (disruptive) คือ การดื้อแพ่ง การบอยคอต การนั่งประท้วง 2) ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง (violence) และ 3) ยุทธวิธีตามช่องทางปกติ (convention) เช่น การเดินขบวน การนัดหยุดงาน ทั้งนี้ การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษา (students movement) ในทั้ง 3 ประเทศ ที่ศึกษาเน้นการเคลื่อนไหวของนักศึกษาแบบปฏิวัติโครงสร้าง (structural revolutionary movements) เช่นเดียวกับ กรณีการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยในเกาหลีใต้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองของฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย (Fukuoka, 2015, p. 87) พบว่าทั้งฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียเน้นลักษณะการเปลี่ยนผ่านเป็นแบบล่างขึ้นบน เช่น ในอินโดนีเซียยุคซูฮาร์โต เปิดให้ชนชั้นกลางและชนชั้นผู้ใช้แรงงานมีบทบาททางสังคมมากขึ้น จึงเป็นช่องทางทำให้กลุ่มแรงงานอุตสาหกรรมและชาวนาขับเคลื่อนเป็นประชาสังคมต่อต้านรัฐบาลอย่างชัดเจนขึ้น ขณะที่ในฟิลิปปินส์ เปิดโอกาสให้กลุ่มประชาสังคมมีบทบาทในการเลือกตั้งมากขึ้น เพื่อก้าวไปสู่การเป็นประชาธิปไตย ดังกำหนดให้มีการเลือกตั้งในต้น ค.ศ.1986 ทำให้ลดอำนาจเผด็จการของรัฐบาลมาร์กอสลง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคมของนักศึกษา Aspinall ได้ศึกษาบทบาทของนักศึกษามหาวิทยาลัยในการต่อต้านเผด็จการ มี 4 ประการ (Aspinall, 2012, p. 165) ได้แก่ 1) นักศึกษามีบทบาททางการเมืองในฐานะนักศึกษาเป็นหลัก ไม่ใช่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในภาพรวม 2) สถานภาพของนักศึกษาเป็นปัญญาชน คือแสวงหาความรู้และข้อเท็จจริง



3) นักศึกษาคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลัก และ 4) การแสดงออกทางการเมืองของนักศึกษาไม่ได้ใส่ใจกับความร่ำรวย สถานภาพหรือตำแหน่งเพื่อตัวเอง นอกจากนั้นปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกของนักศึกษาในเอเชีย ประกอบด้วย (Weiss, Aspinall, & Thompson, 2012, pp. 8–10) 1) จากประสบการณ์ในอดีตทำให้นักศึกษามีความชอบธรรมในการเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมือง และสามารถเข้าถึงความคิดใหม่ ๆ ได้ในทุกวัย 2) นักศึกษามีความเป็นตัวเองในการเคลื่อนไหวในสถานศึกษาและสามารถเข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่น ๆ เข้าร่วมกับพรรคการเมืองหรือกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ที่เคลื่อนไหวได้ 3) นักศึกษาสามารถเข้าร่วมการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประเทศได้ 4) นักศึกษายังคงเป็นผู้แสดงหลักทางการเมืองในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ ผ่านองค์กรนักศึกษาและการเดินขบวนประท้วง เช่น มีบทบาทหลักในการเคลื่อนไหวในประเทศพม่าทั้งใน ค.ศ.1962 และ ค.ศ.1988 ในประเทศอินโดนีเซีย ใน ค.ศ.1998 และในประเทศฟิลิปปินส์ ใน ค.ศ.1986 ซึ่งเป็นช่วงเวลาของกรณีศึกษา 3 ประเทศในบทความนี้

### วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเอกสาร (documentary research) การดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมเอกสารทุติยภูมิ (secondary sources) เป็นหลัก ในรูปหนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความตีพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ทางการเมือง และการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อประชาธิปไตยของประชาชนใน 3 ประเทศ ได้แก่ เมียนมา อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ทั้งนี้ ได้ใช้การเป็นรัฐอาณานิคมและการนับถือศาสนาเป็นเกณฑ์ในการเลือกประเทศที่ศึกษา กล่าวคือ การตกเป็นอาณานิคม (เมียนมาเป็นอาณานิคมของอังกฤษ อินโดนีเซียเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ และฟิลิปปินส์เป็นอาณานิคมของสเปนและสหรัฐอเมริกา) ในด้านการนับถือศาสนาหลัก (เมียนมานับถือศาสนาพุทธ อินโดนีเซียนับถือศาสนาอิสลาม และฟิลิปปินส์นับถือศาสนาคริสต์) แหล่งข้อมูลในการศึกษา นอกจากใช้ห้องสมุดของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในไทยแล้ว ยังใช้เอกสารวิชาการที่ตีพิมพ์ผ่านสื่อและเว็บไซต์ต่าง ๆ ของสถาบันวิชาการต่างประเทศ เช่น National University of Singapore, Asian Research Institute, and ISEAS–Yusof Ishak Institute ในประเทศสิงคโปร์ และ Center for Southeast Asian Studies, Kyoto University ประเทศญี่ปุ่น วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (historical research) ผ่านแนวคิด

การเปลี่ยนผ่านทางการเมือง (political transition) และการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement)

## ผลการวิจัย

การศึกษารัฐหลังอาณานิคมในประเทศเมียนมา อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์นั้น เมียนมา ช่วงที่ 1 หลังได้รับเอกราช (ค.ศ.1948–1962) มีนายอนุขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย นายกรัฐมนตรีได้รับการเลือกตั้งทางอ้อมจากรัฐสภา (Topich & Leitich, 2013, pp. 71–72) นโยบายทางการเมืองของรัฐบาลเรียกตนเองว่า “รัฐบาลย่างกุ้ง (Rangoon Government) ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มมีความไม่สบายใจต่อระบบการเมืองการปกครองที่อยู่ภายใต้กลุ่มชาวเมียนมา ทำให้เกิด “สงครามกลางเมือง” ขึ้น โดยมีกลุ่มผู้ประท้วงประกอบด้วยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งพม่า และกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม (Than, 2005, p. 61) สถานการณ์ของสงครามกลางเมืองนี้ ส่งผลให้เกิดการรัฐประหารโดยกองทัพเมียนมา นำโดยนายพลเนวิน ที่ทำการยึดอำนาจการปกครองรัฐบาลพลเรือนของนายกรัฐมนตรีอนุตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 1962 (Preecharush, 2008, pp. 1–2)

ในขณะที่อินโดนีเซียได้รับเอกราชจากฮอลันดาหรือเนเธอร์แลนด์ในปัจจุบันตั้งแต่ ค.ศ.1945 แต่ก็ยังอยู่ภายใต้การปกครองของเนเธอร์แลนด์ ทำให้เกิดสงครามกบฏชาติขึ้น เป็นเวลา 4 ปี จึงได้รับเอกราชที่แท้จริงจากเนเธอร์แลนด์ในเดือนธันวาคม ค.ศ.1949 ในช่วงที่ 1 (ค.ศ. 1957–1965) การเมืองการปกครองของประเทศอินโดนีเซียมีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกใน ค.ศ.1955 โดยมีนายพลซูการ์โน วีรบุรุษชาติและบิดาของอินโดนีเซียได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ต่อมาได้ปรับรูปแบบการเมืองการปกครองไปสู่ประชาธิปไตยแบบชี้นำ (guided democracy) (Bhakti, 2004, pp. 196–197) ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ การใช้รัฐธรรมนูญ สังคมนิยมแบบอินโดนีเซีย ประชาธิปไตยแบบชี้นำ เศรษฐกิจแบบชี้นำ และลักษณะประจำชาติ/เอกลักษณ์เฉพาะของอินโดนีเซีย ซูการ์โนพยายามถ่วงดุลระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียกับกองทัพ

ส่วนประเทศฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1946 ช่วงที่ 1 ของประเทศฟิลิปปินส์ (ค.ศ.1946–1965) การเมืองการปกครองเป็นประชาธิปไตยโดยมีการปรับเปลี่ยนประธานาธิบดีถึง 5 คน มีพรรคการเมือง 2 พรรค คือ พรรคเสรีนิยม (Liberal party) และพรรคชาตินิยม (Nationalist party) จัดให้มีการเลือกตั้ง ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ มีคณะกรรมการการควบคุมการเลือกตั้ง

ของรัฐ มีพรรคการเมือง กลุ่มอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีองค์กรประชาชนในทุกชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายของรัฐผ่านการทำประชาพิจารณ์ในกฎหมายหรือนโยบายต่าง ๆ ของรัฐที่จะออกสู่ประชาชน ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกาได้ปูพื้นฐานวัฒนธรรมทางการเมืองและพื้นฐานทางการศึกษาให้แก่ฟิลิปปินส์ อีกทั้งสหรัฐฯ ยังคงดูแลฟิลิปปินส์อยู่ เห็นได้จากการที่ฟิลิปปินส์ยังคงเป็นตลาดสินค้า แหล่งวัตถุดิบและเปิดเสรีการค้าการลงทุนแก่สหรัฐฯ รวมทั้งการสร้างฐานทัพ 2 แห่งในฟิลิปปินส์

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหลังจากการได้รับเอกราชจากประเทศเจ้าอาณานิคม ช่วงที่ 1 นั้น ประเทศเมียนมา อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ต่างมีรูปแบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญ มีการจัดตั้งพรรคการเมือง มีการเลือกตั้ง และได้จัดตั้งรัฐบาลพลเรือน แต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในแต่ละประเทศมีบริบทที่แตกต่างกันไปตามสภาวะของผู้นำและนโยบายที่ใช้ในการบริหารประเทศ

ประเทศเมียนมา ช่วงที่ 2 หลังได้รับเอกราช เป็นช่วงที่อยู่ภายใต้ระบบเผด็จการสังคมนิยม (ค.ศ.1962-1988) โดยนายพลเนวิน ได้ใช้สภาปฏิวัติ (Revolutionary Council) เป็นกลไกในการบริหารประเทศชั่วคราวและได้จัดตั้งพรรคการเมืองชื่อ “พรรคโครงการสังคมนิยมวิถีพม่า” (Burmese Socialist Programme Party: BSPP) เป็นพรรคการเมืองพรรคเดียว โดยจัดให้มีการเลือกตั้งและได้เสียงข้างมากในการจัดตั้งรัฐบาล การปกครองในช่วงนี้เป็นการรวมศูนย์อำนาจ ภายใต้แนวคิด “ทหารนิยม” “ชาตินิยม” “สังคมนิยม” และ “โดดเดี่ยวนิยม” (Preecharush, 2008, pp. 2-3) ได้มีการประชุมพรรค BSPP ครั้งแรกใน ค.ศ.1971 เป็นการเปิดอย่างเป็นทางการสำหรับสมาชิกทั่วไป ตามที่ได้สัญญาว่าจะเป็น “พรรคของประชาชน” (People’s Party) อย่างแท้จริง (Charney, 2009, p. 134) และได้กำหนดนโยบายด้านเศรษฐกิจเพื่อผลักดันให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมแบบสังคมนิยม ใน ค.ศ.1967 รัฐบาลเนวินได้ทำการยกเลิกธนบัตรราคา 50 และ 100 จ๊าด ส่งผลให้เกิดปัญหาเงินทอนหมุนเวียนในตลาด และยังได้ยกเลิกธนบัตรชนิด 75, 35 และ 25 จ๊าดใน ค.ศ.1988 การยกเลิกธนบัตรครั้งนี้ส่งผลต่อปัญหาค่าครองชีพ ปัญหาการจ้างงานและการตกงาน ทำให้เกิดการจลาจล การประท้วงของนักศึกษา ชนกลุ่มน้อยและคณะสงฆ์ เป็นเหตุการณ์ที่เรียกสั้น ๆ ว่า “เหตุการณ์ 8-8-88” (Preecharush, 2014)

ประเทศอินโดนีเซีย ช่วงที่ 2 การเมืองการปกครองของซูการ์โน (ค.ศ.1957-1965) นั้น เกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีความแตกต่างในด้าน ภาษา ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและความคิดทางการเมือง ประธานาธิบดีซูการ์โน เห็นว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาไม่เหมาะสมกับลักษณะ พื้นฐานด้านสังคมและวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย เป็นช่วงที่ซูการ์โนให้ความสำคัญ กับหลักปรัชญาศีล (Panchasila) 5 ประการ ได้แก่ ความศรัทธาในพระเจ้าสูงสุด องค์เดียว มนุษยธรรมนิยม ชาตินิยม อธิปไตยแห่งชาติและความยุติธรรมทางสังคม เป็นอุดมการณ์ชาติ มีฐานพลังทางการเมืองอยู่ที่ศาสนา พรรคคอมมิวนิสต์และ กองทัพ มาใช้ในการปกครองประเทศโดยใช้ประชาธิปไตยแบบชี้นำโดยได้ทำการยุบ สภาผู้แทนราษฎรและหันไปใช้รัฐสภาที่มาจากตัวแทนหลากหลายกลุ่มอาชีพ ตั้งรัฐมนตรีนี่เป็นตัวแทนจากพรรคการเมืองต่าง ๆ และเพิ่มอำนาจในการบริหารจัดการบ้านเมืองของตัวประธานาธิบดีเอง ทำให้กองทัพมีอำนาจมากยิ่งขึ้นเป็นความ พยายามดุลอำนาจระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กับกองทัพ ใช้นโยบายประเทศ เป็นกลางที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในการบริหารประเทศของซูการ์โน แต่ปรากฏว่าเศรษฐกิจ ของอินโดนีเซียกลับตกต่ำ อัตราเงินเฟ้อสูงมากและมีหนี้สาธารณะเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังมีการแข่งขันทางการเมืองระหว่างกองทัพซึ่งเชื่อว่ากองทัพมีหน้าที่ 2 ประการ คือป้องกันประเทศและบริหารประเทศ ขณะเดียวกันบทบาทของพรรค คอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (มีสมาชิกใน ค.ศ. 1952 จำนวน 7,910 คน เพิ่มจำนวนสมาชิก เป็น 1,500,000 คน ใน ค.ศ. 1958 และมีหน่วยงานของพรรคเกิดขึ้นทั่วทุกเกาะ ในอินโดนีเซีย) มีมากขึ้นทั้งในด้านจำนวนสมาชิกและสำนักงานพรรคในพื้นที่ทำให้เกิด ความหวาดระแวงและเกิดความขัดแย้งในกลุ่มประชาชนที่มีความหลากหลาย อาชีพ ศาสนาและความเชื่อจึงมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเกิดเหตุการณ์ ที่เรียกว่า “ขบวนการ 30 กันยายน ค.ศ.1965” หรือ “เกสตาปู” เป็นเหตุการณ์ที่เกิด การสังหารนายพล 6 คน โดยคาดว่านายทหารระดับล่างร่วมกับซูการ์โนและพรรค คอมมิวนิสต์อินโดนีเซียเป็นกลุ่มที่ดำเนินการหลักเพื่อการกบฏและยึดอำนาจ ทำให้นายพลซูฮาร์โตเข้ามายึดอำนาจในวันที่ 1 ตุลาคม 1965 และดำเนินการกวาดล้าง ผู้นำและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำและพรรค คอมมิวนิสต์อินโดนีเซียล่มสลายลง (Kingsbury, 2002, p. 357)

ประเทศฟิลิปปินส์ ช่วงที่ 2 (ค.ศ.1965-1986) เป็นช่วงที่ประธานาธิบดี เฟอร์ดินันด์ อี มาร์กอสเป็นผู้นำ ทั้งนี้ ประธานาธิบดีมาร์กอส ได้ชนะการเลือกตั้ง ครั้งแรกใน ค.ศ.1965 เป็นผู้นำความหวังสู่ประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งตกอยู่ในภาวะวิกฤติ

ใกล้ล้มละลาย รัฐบาลมาร์กอสมีนโยบายการพัฒนาประเทศที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การปฏิวัติเขียว/การปฏิรูปที่ดิน การพัฒนาความหลากหลายการเกษตร และป่าไม้ เช่น โรงงานน้ำตาล มะพร้าวและการลงทุนโครงการขนาดใหญ่ เช่น โรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ การสร้างถนนและสาธารณูปโภค โดยการกู้เงินจากต่างประเทศ ซึ่งมักเอื้อประโยชน์กับคนรวยและกลุ่มทุนนิยมแบบพวกพ้องทางธุรกิจ (crony capitalism) มากกว่าคนจน รวมทั้งได้ตอบรับการตั้งฐานทัพเรือและฐานทัพอากาศของสหรัฐอเมริกาเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์จากโซเวียต มาร์กอสได้รับประโยชน์จากการเก็บค่าเช่าฐานทัพทั้งสองและเปิดโอกาสให้แรงงานฟิลิปปินส์เข้าทำงานภายในฐานทัพจำนวนหลายหมื่นอัตรา และส่งทหารไปร่วมในสงครามเวียดนาม อีกทั้งได้เงินช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ในโครงการก่อสร้างถนน ระบบชลประทานและโครงการพัฒนาชุมชนเป็นการตอบแทน เหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลให้มาร์กอสชนะเลือกตั้งครั้งที่ 2 (ค.ศ.1969-1972) แต่มีข่าวว่าทุ้มเงินซื้อเสียงและมีการคอร์รัปชันในการบริหารประเทศ รวมทั้งปัญหาจากนโยบายด้านเศรษฐกิจ เช่น การปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อการส่งออกตามการขึ้นของธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ การนำเงินทุนสำรองระหว่างประเทศมาใช้ในการรณรงค์หาเสียง การลดค่าเงินเปโซ ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ราคาน้ำมันพุ่งขึ้นสูง ทำให้เกิดการประท้วงขึ้น ส่งผลให้มาร์กอสประกาศกฎอัยการศึก (Martial Law) ใน ค.ศ.1972 และประกาศใช้นโยบายสังคมใหม่ (New Society) ในการปกครองฟิลิปปินส์ และได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีจนถึง ค.ศ.1986 (Curaming & Claudio, 2010, p. 7)

จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงที่สองของประเทศเมียนมา อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ เกิดขึ้นจากนโยบายของผู้นำทางการเมือง อันเนื่องมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในประเทศเหล่านั้น ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว การเรียกร้องและการต่อต้านนโยบายของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อภาคประชาชน ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองในแต่ละประเทศขึ้นในลักษณะที่แตกต่างกัน

การเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศเมียนมา ค.ศ.1988 เป็นปีที่มีการประท้วงในประเทศเมียนมาที่ได้ไปถึงจุดสูงสุด ทั้งนี้ กลุ่มที่เคลื่อนไหวเป็นกลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง มหาวิทยาลัยมัณฑะเลย์ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีแห่งย่างกุ้ง (เดิมชื่อสถาบันเทคโนโลยีย่างกุ้ง-RIT) การประท้วงการดำเนินงานของรัฐบาลเนวินมีอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ ค.ศ.1962 จนกระทั่งวันที่ 8 เดือนสิงหาคม 1988

ได้เกิดการรวมตัวประท้วงทั่วประเทศที่เป็นที่รู้จักกันในนาม “8-8-88 Uprising” (Htun, 1995, p. 5)

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาเริ่มแรก เกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม 1962 เนื่องจากสภาพปฏิวัติโดยนายพลเนวินได้ทำการยุบสภามหาวิทยาลัยอย่างถึงและมณฑลเลย ภายใต้ความเชื่อของเนวินที่ว่า “อุดมการณ์ทางการเมืองของต่างประเทศได้แทรกแซงการเมืองภายในประเทศเสียผ่านระบบการศึกษา” นอกจากนั้นยังได้ควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ของสหพันธ์นักศึกษามหาวิทยาลัยอย่างถึงและกำหนดเวลาเคอร์ฟิวของมหาวิทยาลัยด้วย (Charney, 2009, pp. 115–116) การบริหารงานของรัฐบาลเนวินทำให้เกิดปัญหาด้านการเงินและหนี้สินของประเทศเป็นจำนวนมาก ดังนั้น รัฐบาลเนวินได้ทำการประกาศยกเลิกธนบัตร 25, 35 และ 75 จ๊าด ส่งผลให้เงินออมของประชาชนสูญหายในพริบตา และประชาชนได้ออกมาก่อจลาจลทั่วเมือง ความไม่พอใจในการบริหารงานและการใช้อำนาจของหน่วยงานรัฐเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และได้ถึงจุดสูงสุดใน ค.ศ.1988 เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 1988 ณ ร้านน้ำชาแห่งหนึ่งใกล้สถาบันเทคโนโลยีอย่างถึง (Rangoon Institute of Technology–RIT) นักศึกษาจากสถาบันนี้ได้ทะเลาะวิวาทกับวัยรุ่น โดยนักศึกษาหนุ่มถูกทำร้ายและบาดเจ็บอย่างรุนแรง เจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้าทำการจับกุมวัยรุ่นที่ทำร้ายนักศึกษา แต่ต้องปล่อยตัวไป เพราะเป็นลูกชายของนักการเมืองในสภาท้องถิ่นคนหนึ่งที่มีชื่อเสียงทำให้นักศึกษารู้สึกผิดหวังกับความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นและความเป็นธรรมมิให้เฉพาะชนชั้นนำเท่านั้น จึงมารวมตัวกันประมาณ 30 คน ประท้วงเหตุการณ์นี้ที่หน้าสำนักงานสภาประชาชนและมีเจ้าหน้าที่ตำรวจมาระงับเหตุ ผลทำให้นักศึกษาถูกยิงเสียชีวิต 1 คน จึงได้เกิดเหตุการณ์ประท้วงการใช้อำนาจโดยพลการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงเกิดการปะทะกันระหว่างนักศึกษา กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ การประท้วงขยายพื้นที่จากรั้วมหาวิทยาลัยออกสู่ภายนอก ทำให้ต้องปิดมหาวิทยาลัย และส่งนักศึกษากลับบ้านเพื่อระงับความไม่พอใจและลดการรวมตัวของนักศึกษา แต่กลับทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายไปในพื้นที่บ้านเกิดของนักศึกษาเมื่อมหาวิทยาลัยเปิดขึ้น กิจกรรมการเคลื่อนไหวจึงเริ่มขึ้นที่มหาวิทยาลัยอย่างถึงอีกครั้ง มีการปราศรัยของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงเครือข่ายกันระหว่างนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ การประท้วงไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะที่อย่างถึง แต่ยังได้เรียกร้องให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชาวนา กรรมกร ข้าราชการบางส่วน เข้าร่วมในการประท้วง การกระทำของรัฐบาลเพื่ออนาคตความเป็นประชาธิปไตยของประเทศเพื่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งปัญหาความยากจน ปัญหาความไม่ยุติธรรมในสังคม

และปัญหาการถูกกดขี่ข่มเหง (Boudreau, 2004, pp. 192–200) ในวันที่ 21 มีนาคม 1988 เกิดการปะทะกันทำให้ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ชุมนุมประท้วงได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก แม้จะมีการประกาศเคอร์ฟิวโดยรัฐบาลแต่มีอาชญากรรมยังคงเกิดขึ้นประจักษ์ของพลังประชาชนได้ มีผู้เข้าร่วมชุมนุมหลากหลายกลุ่มมากขึ้น ทั้งนักศึกษา พระสงฆ์ ประชาชนทุกหมู่เหล่าต่างพากันออกมาประท้วงตามถนน และสถานที่สำคัญ ๆ ในวันที่ 23 กรกฎาคม 1988 นายพลเนวินประกาศลาออก มอบให้ นายพลเส่ง ลวิน (Sein Lwin) ทำหน้าที่แทน ในวันที่ 8 สิงหาคม 1988 เกิดการนัดหยุดงานของกรรมกรขึ้นทั่วประเทศและเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยขึ้น แม้จะเป็นเดินขบวนโดยสงบ แต่ทหารได้ใช้อาวุธยิงผู้ชุมนุมประท้วงเสียชีวิตไปกว่า 360 คน เฉพาะในวันที่ 8 สิงหาคม 1988 จากสถานการณ์การประท้วงรัฐและประชาชนไม่ยอมแพ้แม้จะไม่มีผู้นำการชุมนุมที่ชัดเจน การประท้วงก็ยังดำเนินการต่อไป และการทำร้ายผู้ประท้วงก็ยังเกิดขึ้นต่อไป จนกระทั่งวันที่ 19 สิงหาคม 1988 นายพลเส่ง ลวิน ลาออกจากการเป็นผู้นำ ถือว่าเป็นการสิ้นสุดการปกครองของยุค นายพลเนวิน (Katsifacas, 2013, pp. 80–90)

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในประเทศอินโดนีเซีย ค.ศ.1997–1998 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของนักศึกษาต่อต้านรัฐบาลประธานาธิบดีซูฮาร์โตที่เข้ามาปกครองอินโดนีเซียนานเกือบ 32 ปี ระหว่าง ค.ศ.1967–1998 โดยเรียกการปกครองนี้ว่าการปกครองตามระเบียบใหม่ (New Order) (Liddle, 1992, p. 447) ผ่านปฏิบัติการของกองทัพ นำโดยนายพลซูฮาร์โต หรือทำลายล้างพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย ดังปรากฏตามเหตุการณ์ ในวันที่ 30 กันยายน 1965 หรือเรียกกันว่า ‘เกสตาปู’ (Gestapu) ในภาษาอินโดนีเซีย (Gerakan September Tigapuluh) จากเหตุการณ์นี้ทำให้เกิดการสังหารหมู่คอมมิวนิสต์ด้วยความกลัวว่าลัทธิคอมมิวนิสต์จะทำลายความเชื่อทางศาสนา โดยมีกลุ่มเยาวชนในองค์กรทางศาสนาอิสลาม คือ Nahdlatul Ulama และพรรคคาทอลิกเป็นผู้ร่วมโจมตีพรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซียที่สำนักงานใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์ในกรุงจาการ์ตาและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ในระดับหมู่บ้าน มีการประเมินว่ามีผู้เสียชีวิตราว 500,000–2 ล้านคนและมีผู้ถูกจำคุกระหว่าง 1–30 ปี จำนวน 600,000–750,000 คน นอกจากเป็นสมาชิกพรรคแล้ว ยังมีกลุ่มองค์กรสนับสนุนอีกกว่า 26 องค์กร (McGregor, 2018, p. 137) ความเกลียดชังคอมมิวนิสต์ในอินโดนีเซียยังมีอยู่ตลอดช่วงการปกครองของซูฮาร์โต ระหว่างถูกจับขังและจำคุก บ้างก็ถูกทรมาน บ้างถูกบังคับใช้แรงงานสร้างถนน และเมื่อพ้นการจองจำก็ถูกห้าม



โอกาสในการหางานทำ รวมทั้งถูกติดตามดูพฤติกรรมและตัดสินใจในการเลือกตั้ง ชูฮาร์โตได้สร้างพันธมิตรกับกลุ่มอิสลาม กลุ่มชนชั้นกลางในเมืองและเริ่มจับมือ กับประเทศตะวันตก โดยการปล่อยนักโทษการเมืองรวมทั้งให้อิสระและเสรีภาพ แก่หนังสือพิมพ์ที่ถูกปิดในช่วงการบริหารงานของชูการ์โน นอกจากนี้มีการสลาย พรรคคอมมิวนิสต์ลงแล้ว ได้มีการยุบรวมพรรคแนวศาสนาอิสลามเดิมเป็นพรรค สหพัฒนาการ (United Development Party-PPP) ส่วนพรรคอื่น ๆ ที่มีได้เป็น พรรคแนวศาสนา รวมกันเป็นชื่อพรรคประชาธิปไตยอินโดนีเซีย (Indonesia Democratic Party-PDI) พรรคทั้งสองนี้เท่านั้นที่สามารถลงสมัครแข่งขันทางการเมือง กับพรรครัฐบาล หรือพรรคโกลคาร์ (Golkar) ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่ม ทหารและกลุ่มข้าราชการพลเรือน กลุ่มทหารมีภารกิจในเรื่องกิจการความมั่นคงและ การพัฒนาประเทศ พรรคโกลคาร์ ทำให้ชูฮาร์โตได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดี รวม 6 ครั้ง ตั้งแต่ ค.ศ.1971 เป็นต้นมา โดยส่วนใหญ่เป็นการเลือกโดยสภาที่ปรึกษา ประชาชน (People's Consultative Assembly หรือ Majelis Permusawaratan Rakyat- MPR) โดยมาจากการเลือกตั้งโดยตรงเพียงร้อยละ 40 นอกจากนั้นชูฮาร์โต ยังมีระบบสายสัมพันธ์กับชนชั้นนำทางธุรกิจ ลักษณะเครือข่ายความสัมพันธ์ แบบผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ (networks of patron-client relationship) โดยเฉพาะ กับกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ของคนจีน แม้ชูฮาร์โตจะมีแนวคิดไม่ต่อต้านระบบทุนนิยม เหมือนชูการ์โน แต่การขยายตัวของระบบราชการตามแนวคิดการพัฒนาแบบรัฐนำ (State-Led) ส่งผลให้ประเทศประสบปัญหาการบริหารจัดการและเกิดคอร์รัปชัน มากขึ้น โดยเฉพาะผลประโยชน์ที่พรรคพวกของชูฮาร์โตได้รับโดยมิชอบจากบริษัท น้ำมันของรัฐที่ชื่อ เปอร์ตามินา อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมีร้อยละ 5.4 รายได้ต่อปีของประชากรเพิ่มจาก 190 ดอลลาร์สหรัฐ ใน ค.ศ.1965 เป็น 570 ดอลลาร์สหรัฐ ใน ค.ศ.1990 แต่เมื่อเกิดวิกฤติการเงินเอเชีย ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1997 ธนาคาร 16 แห่ง ถูกปิดตามคำแนะนำของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ทำให้ในเดือนมกราคม 1998 ค่าเงินรูเปียห์ของอินโดนีเซียอยู่ในระดับต่ำสุด คือเพิ่มจาก 2,400 รูเปียห์ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ เมื่อ 6 เดือนที่แล้ว เป็น 17,000 รูเปียห์ต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ทำให้นักลงทุนในและต่างประเทศไม่ใช้เงินรูเปียห์ ส่งผล ต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อเสถียรภาพค่าเงินรูเปียห์ เกิดภาวะการขาดแคลน อาหาร การว่างงานและปัญหาเงินเฟ้อนำความทุกข์ยากแก่ประชาชน ประเทศประสบ ปัญหาภัยแล้ง ราคาปิโตรเลียมและไม้ในตลาดโลกตกลงไปมาก ทำให้รายได้ต่อหัว ของประชาชนลดลงจาก 1,100 ดอลลาร์สหรัฐเหลือเพียง 300 ดอลลาร์สหรัฐ



โดยเศรษฐกิจส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 70 ถือครองโดยคนจีน ทำให้ประชาชนเกลียดชังชุมชนคนจีนอย่างมาก กิจกรรมของคนจีนในเมืองต่าง ๆ ทั่วประเทศถูกโจมตี เป็นเหตุให้เกิดการเดินขบวนของนักศึกษาทั่วประเทศขึ้นทั่วประเทศ รวมทั้งเมืองหลวงจาการ์ตา เหตุการณ์การเคลื่อนไหวของนักศึกษาและประชาชนใน ค.ศ.1998 มีดังนี้

เดือนมีนาคม 1998 นักศึกษาใช้อินเทอร์เน็ตในการสร้างเครือข่ายติดต่อกันในการจัดการประชุมประจำสัปดาห์ (city forum) โดยเลียนแบบนักศึกษาฟิลิปปินส์ในช่วงเคลื่อนไหวพลังประชาชนต่อต้านมาร์กอส ใน ค.ศ.1986 และในเดือนเมษายน 1998 นักศึกษาหญิง และกลุ่มแม่บ้านในเมืองเซอมารัง ในอินโดนีเซียเข้าร่วมกิจกรรมการเดินขบวนของนักศึกษา ในวันที่ 1 พฤษภาคม 1998 ซูฮาร์โตยืนยันว่าจะไม่ปฏิรูปการเมืองเป็นเวลา 5 ปีและจะไม่ขายธุรกิจของครอบครัวทำให้เกิดการเดินขบวนของกลุ่มกรรมกร 30 กลุ่มประชุมร่วมกับนักศึกษา ที่มหาวิทยาลัยอินโดนีเซีย รวมทั้งที่เมืองบันดุงและเมืองสุราบายา วันที่ 12 พฤษภาคม 1998 มีการเดินขบวนของนักศึกษากว่า 1 หมื่นคน ที่มหาวิทยาลัยตรีศักดิ์ (Trisakti) มหาวิทยาลัยเอกชนที่ใหญ่ที่สุดในอินโดนีเซีย มุ่งไปยังรัฐสภาเพื่อขอให้ประธานาธิบดีซูฮาร์โตลาออก แต่ทหารใช้ปืนยิงใส่ผู้เดินขบวนทำให้นักศึกษาเสียชีวิต 4 คน และบาดเจ็บจำนวนมาก จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการขยายการชุมนุมประท้วง วันที่ 13-15 พฤษภาคม 1998 เกิดจลาจลขึ้นในเมืองใหญ่ ๆ ทั่วประเทศ วันที่ 18 พฤษภาคม 1998 นักศึกษาไล่เสื้อแจ็กเกตตรามหาวิทยาลัยจำนวนมากพากันเดินขบวนไปยึดรัฐสภาและนายทหารอาวุธเริ่มเรียกร้องให้ซูฮาร์โตลาออกและให้การสนับสนุนนักศึกษาเป็นหลักที่รัฐสภาได้ วันที่ 20 พฤษภาคม 1998 ตรงกับวันทรงจำแห่งชาติที่อินโดนีเซียต่อต้านเจ้าอาณานิคมฮอลันดา มีประชาชนกว่า 1 ล้านคนเดินขบวนที่เมืองยอกยาคาร์ตา รัฐบาลซูฮาร์โตไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ความรุนแรงได้ ผลของการจลาจลเฉพาะในเมืองหลวงจาการ์ตา ได้ก่อให้เกิดความเสียหายประมาณ 2.5 ล้านล้านรูเปียห์ และมีผู้เสียชีวิตราว 2,244 คน นักศึกษาหลายหมื่นคนจึงมาชุมนุมกันหน้ารัฐสภาเรียกร้องให้ซูฮาร์โตลาออก นอกจากนั้นกองทัพและรัฐมนตรีสำคัญ ๆ ก็ไม่ให้การสนับสนุนทำให้ในวันที่ 21 พฤษภาคม 1998 ประธานาธิบดีซูฮาร์โตลาออกและถ่ายโอนอำนาจให้รองประธานาธิบดีบาครุดดิน ฮาบีบี เป็นประธานาธิบดีแทน และได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีระหว่างวันที่ 21 พฤษภาคม 1998 ถึง 20 ตุลาคม 1999 (Kipgen, 2011, p. 760) นับเป็นการสิ้นสุดของระบอบใหม่ของซูฮาร์โต ในช่วงการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีบาครุดดิน ฮาบีบี ได้ปล่อยนักโทษการเมืองในยุคเหตุการณ์ 30 กันยายน 1965 และสัญญาจะแก้ไขแบบเรียนประวัติศาสตร์

ในยุคนั้นที่ทำให้ผู้คนเกลียดกลัวคอมมิวนิสต์

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในประเทศฟิลิปปินส์ ค.ศ.1986 เป็นการประท้วงโดยประชาชน เกิดขึ้นในสมัยประธานาธิบดีมาร์กอสยึดอำนาจ การปกครองโดยได้ประกาศกฎอัยการศึก (ค.ศ.1972) การประท้วงครั้งนี้ถูกเรียกกันว่า “การปฏิวัติเอ็ดซา” (Epifanio de los Santos Avenue: EDSA) หรือ “การปฏิวัติ สีเหลือง” เนื่องจากประชาชนใส่เสื้อสีเหลืองออกมาประท้วง และยังได้ถูกจารึกว่า เป็น “การปฏิวัติพลังประชาชน” (People Power Revolution) หรือ “The Philippine Revolution of 1986”

ระบบการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นของฟิลิปปินส์เป็นไปด้วยดี อาจถือได้ว่าเป็นตัวอย่างของประเทศที่มีระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่มาจาก การเลือกตั้งในทวีปเอเชีย หลังจากได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีสมัยที่ 2 (ค.ศ.1969) มาร์กอสได้พยายามแก้ไขข้อบัญญัติของรัฐใน ค.ศ.1971 เพื่อให้สามารถ อยู่ในอำนาจต่อเป็นสมัยที่ 3 ฝ่ายค้านได้ทำการปราศรัยโจมตีที่จัตุรัสสมิแรนด้า ปาร์ค แต่เกิดเหตุระเบิดขึ้น รัฐบาลมาร์กอสได้ทำการจับกุมผู้ต้องสงสัยโดยไม่มีหมายศาล รวมทั้งได้จับกุมผู้ที่เห็นต่างทางการเมืองด้วย นอกจากนั้นแล้วได้มีการประกาศ กฎอัยการศึก ในวันที่ 23 กันยายน 1972 ภายใต้รัฐธรรมนูญ ค.ศ.1935 รัฐบาล มาร์กอสได้ทำการรวบอำนาจศาล ควบคุมสื่อทุกประเภทและแก้ไขกฎหมายเลือกตั้ง เช่น ลดอายุผู้มีสิทธิออกเสียงลงเหลือ 15 ปีขึ้นไป ส่งผลให้เกิดการเดินขบวนประท้วง รัฐบาลมาร์กอสขึ้นเป็นระยะ ๆ

แม้ว่าจะประกาศกฎอัยการศึก ฟิลิปปินส์ได้จัดให้มีการเลือกตั้งใน ค.ศ.1981 แต่มีกลุ่มผู้ประท้วง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปฏิรูป (reformist opposition) กลุ่มปฏิวัติ (revolutionary opposition) และกลุ่มศาสนา (religions opposition) กลุ่มปฏิรูป ส่วนใหญ่คือ พรรคการเมืองฝ่ายค้าน ได้บอยคอตไม่เข้าร่วมสมัครแข่งขันเลือกตั้ง ใน ค.ศ.1981 กลุ่มปฏิวัติ ได้แก่กลุ่มผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ กลุ่มกองทัพ ประชาชนใหม่ (New People’s Army-NPA) พรรคประชาชนใหม่ ขบวนการปลดปล่อย แห่งชาติโมโร (Moro National Liberation Front-MNLF) ในมินดาเนา กลุ่มแรงงาน และกลุ่มนักศึกษา ส่วนกลุ่มศาสนา คือกลุ่มสำคัญที่ต่อต้านรัฐบาล นำโดย ศาสนคริสต์จักรนิกายคาทอลิก พระคาร์ดินัล เจมี ซิน (Jaime Sin) ทำการบอยคอต การเลือกตั้งใน ค.ศ.1981 เช่นกัน เพราะตั้งแต่ ค.ศ.1976 หนังสือพิมพ์และวิทยุ ที่ศาสนาจักรเป็นเจ้าของได้ถูกสั่งให้ปิด

ผลของการประกาศกฎอัยการศึกดังกล่าว ทำให้วุฒิสมาชิกเบนิกโน อากีโน ต้องอพยพลี้ภัยไปอยู่สหรัฐฯ เมื่อรัฐบาลมาร์กอสประกาศยกเลิกกฎอัยการศึก ใน ค.ศ.1981 อดีตวุฒิสมาชิกอากีโนได้เดินทางกลับฟิลิปปินส์ในวันที่ 21 สิงหาคม 1983 เพื่อเตรียมลงสมัครรับการเลือกตั้งแต่ถูกลอบสังหารกลางสนามบินนานาชาติมะนิลา ในวันนั้น ทำให้เกิดการรวมพลังประชาชนสายกลาง และชนชั้นกลางซึ่งศรัทธา ในศาสนาคาทอลิกได้ร่วมกันจัดการรณรงค์เพื่ออากีโน (Aquino campaign) เพื่อ ประท้วงการคอร์รัปชันของกองทัพและการบริหารประเทศที่ล้มเหลวของรัฐบาล มาร์กอส ในช่วงเดือนสิงหาคม 1983 ถึง ค.ศ.1985 ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน 1985 สหรัฐฯ ได้กดดันให้มีการปฏิรูปทางการเมืองในฟิลิปปินส์ มาร์กอสจึงประกาศ เตรียมจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 1986

การเลือกตั้งใน ค.ศ.1986 นางคอราซอน อากีโน ภรรยาของนายเบนิกโน อากีโน ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งแทนอดีตวุฒิสมาชิกอากีโนสามีที่ถูกลอบสังหาร ผลการเลือกตั้ง ปรากฏว่ามาร์กอสชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนนร้อยละ 53.62 แต่มีการกล่าวหาว่ามาร์กอสโกงการเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนนับหมื่น รวมทั้งทหาร ที่แปรพักตร์เข้าร่วมการประท้วงที่ถนนเอ็ดซา (Epifanio de los Santos Avenue-EDSA) ในกรุงมะนิลา แม้มาร์กอสจะสั่งให้กองทัพจับกุมพระคาร์ดินัล เจมี ซินแต่ประชาชน ก็เข้าปกป้องไม่ให้ถูกจับกุมผ่านสื่อวิทยุของคาทอลิก (Radio Veritas) ถือเป็นเรื่องมีชื่อเสียงทางการเมืองที่สำคัญของการประท้วงแบบสันติ สหรัฐฯ จัดแจงให้มาร์กอสลี้ ภัยไปมลรัฐฮาวาย สหรัฐฯ ถือว่าเป็นการสิ้นสุดการปกครองยุคเผด็จการมาร์กอส

### สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์แรก เพื่อศึกษาการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง ในประเทศเมียนมา อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ หลังอาณานิคม พบว่า หลังจากได้รับ อิสรภาพจากการเป็นรัฐอาณานิคม ช่วงแรก ประเทศเมียนมา อินโดนีเซียและ ฟิลิปปินส์ได้มีการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย มีรัฐธรรมนูญ มีการตั้งพรรคการเมือง มีการเลือกตั้ง และได้มีการจัดตั้งรัฐบาล ช่วงที่สอง ประเทศเมียนมากลายเป็น รัฐเผด็จการทหารโดยนายพลเนวิน (ค.ศ.1962-1988) โดยเน้นการพัฒนาประเทศ ตามแนวทางสังคมนิยม ประเทศอินโดนีเซียกลายเป็นรัฐประชาธิปไตยแบบชี้นำ โดยประธานาธิบดีซูฮาร์โต (ค.ศ.1957-1965) และปรับเป็นการปกครองตามระเบียบใหม่ (New Order) โดยประธานาธิบดีซูฮาร์โต (ค.ศ.1966-1998) ส่วนประเทศฟิลิปปินส์

ได้มีการประกาศกฎอัยการศึกและมีอำนาจเบ็ดเสร็จ โดยประธานาธิบดีเฟอร์ดินัน มาร์กอส (ค.ศ.1972-1986)

รูปแบบของการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง ในทั้ง 3 ประเทศ เน้นรูปแบบ การเปลี่ยนผ่านชนชั้นนำ (transition through transaction) ชนชั้นนำเป็นตัวแสดงหลัก คือ ผู้นำรัฐบาลและกองทัพและการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศขึ้นอยู่กับ อุดมการณ์และแนวคิดเฉพาะของผู้นำรัฐบาล (ในเมียนมา คือ นายพลเนวิน จากแนวคิดสังคมนิยมแบบพม่า ในอินโดนีเซีย คือ นายพลซูการ์โนจากแนวคิด ประชาธิปไตยแบบชี้นำ และนายพลซูฮาร์โตจากแนวคิดระเบียบใหม่ ในฟิลิปปินส์ คือ มาร์กอส จากแนวคิดสังคมนิยม) แต่มักไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ ได้ ทำให้เกิดการต่อสู้ทางการเมืองกับฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลอยู่เสมอ นอกจากปัจจัย ภายในประเทศ เช่น ประวัติศาสตร์การตกเป็นอาณานิคม ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ การได้รับอิทธิพลจากสถานการณ์สงครามเย็นระหว่าง มหาอำนาจทั้งค่ายประชาธิปไตยและค่ายคอมมิวนิสต์ย่อมส่งผลต่อพัฒนาการเมือง ของประเทศเหล่านี้ด้วย

สรุปผลการศึกษาดตามวัตถุประสงค์ที่สอง เพื่อศึกษาวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมือง ของประชาชนในประเทศเมียนมา อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ หลังอาณานิคม พบว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเมืองการปกครองของประเทศเมียนมา อินโดนีเซียและ ฟิลิปปินส์จากการปกครองแบบประชาธิปไตยไปสู่การปกครองที่เน้นรูปแบบเผด็จการ โดยทหารหรือพลเรือนก็ตาม ส่งผลให้ประชาชนได้เข้ามาเคลื่อนไหว แสดงบทบาท ความคิดเห็นมากขึ้น ดังเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน ในประเทศเมียนมา ค.ศ.1988 ที่เรียกว่า การก่อการกำเริบ 8-8-88 (8-8-88 Uprising) การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนขับไล่เผด็จการในประเทศอินโดนีเซีย ค.ศ.1998 บางครั้งก็เรียกว่า การจลาจลเดือนพฤษภาคม (May 1998 Riots) และ การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในประเทศฟิลิปปินส์ ค.ศ.1986 ที่เรียกว่า การปฏิวัติพลังประชาชน (People Power Revolution or EDSA RSevolution)

ลักษณะวิธีการเคลื่อนไหวของประชาชนแต่ละประเทศในเชิงเปรียบเทียบ กรณี ประเทศเมียนมา อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ สามารถวิเคราะห์ตามประเด็นแนวคิด การเคลื่อนไหวทางสังคม และแนวคิดการระดมทรัพยากรได้ ดังนี้

1) ลักษณะกลุ่มที่เคลื่อนไหว ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชั้นกลาง มีความรู้ หรือ กลุ่มนักศึกษา ในเมียนมา กลุ่มที่เคลื่อนไหวส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่เรียนอยู่ใน มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และบางส่วนจบการศึกษาไปทำงานราชการ

มักเป็นชนชั้นกลาง รวมทั้งมีชาวนาและกรรมกรผู้ใช้แรงงานที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายลดค่าเงินจ๊าด กลุ่มพระสงฆ์ก็เป็นกลุ่มหลักในการเคลื่อนไหวต่อต้าน นอกจากนั้นได้มีการใช้บทบาทความเป็นผู้นำขบวนการประชาชน เช่น นางออง ซาน ซูจี ซึ่งเป็นบุตรสาวของวีรบุรุษของชาติ นายพลออง ซาน ประธานพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) ส่วนกลุ่มที่เคลื่อนไหวในอินโดนีเซีย ได้แก่ กลุ่มนักศึกษา นักวิชาการในมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ กลุ่มผู้ใช้แรงงานและประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการลดค่าเงิน รวมทั้งพรรคการเมือง เช่น พรรคประชาธิปไตยอินโดนีเซีย คู่แข่งกับพรรคโกลดาร์ซึ่งเป็นพรรครัฐบาล และได้ใช้บทบาทความเป็นผู้นำในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยมีสถาบันการศึกษาทั่วประเทศเข้าร่วมมากกว่า 30 แห่งให้การสนับสนุนการรวมตัวและการเคลื่อนไหวของนักศึกษา อาทิ ในเดือนเมษายน 1998 อธิการบดีซึ่งเป็นผู้บริหารของมหาวิทยาลัยสุราบายาได้อ่านประกาศอย่างเป็นทางการสนับสนุนให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมการเดินขบวนต่อต้านซูฮาร์โตได้โดยมีคณาจารย์ ศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยให้การสนับสนุนด้วย (Beerkens, 2008, p. 5) ในขณะที่กลุ่มที่เคลื่อนไหวในฟิลิปปินส์ ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในนครจาการ์ตาและในเมืองใหญ่ ๆ ในอินโดนีเซีย มีบาทหลวงและนักบวชในคริสต์ศาสนาเป็นกำลังสำคัญในการต่อต้านมาร์กอส นอกจากนั้นได้ใช้บทบาทความเป็นผู้นำขบวนการประชาชนของนางคอราซอน อากีโน ภรรยาอดีตวุฒิสมาชิกอากีโน และเป็นผู้สมัครแข่งขันทางการเมืองกับประธานาธิบดีมาร์กอสใน ค.ศ.1998 เข้าร่วมในการประท้วง

2) จุดมุ่งหมายของการเคลื่อนไหว เป็นการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองของรัฐ เช่น ประเทศเมียนมา เคลื่อนไหวเพื่อให้นายพลเนวินลาออกและล้มล้างระบบเผด็จการทหาร การเคลื่อนไหวในประเทศอินโดนีเซีย เพื่อให้นายพลซูฮาร์โตลาออกและให้เกิดปฏิรูปประเทศ ส่วนการเคลื่อนไหวในประเทศฟิลิปปินส์ เพื่อล้มล้างระบบอุปถัมภ์ของพรรครัฐบาล ให้ประธานาธิบดีลาออกและจัดการเลือกตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาประเทศ

3) รูปแบบองค์กรที่เคลื่อนไหว มีการรวมกลุ่มอย่างชัดเจน มีการสร้างเครือข่าย ทั้งนี้ องค์กรที่เคลื่อนไหวในเมียนมาเป็นขบวนการนักศึกษาที่มีรูปแบบองค์กรชัดเจน มีเครือข่ายกิจกรรม เพียงแต่ไม่มีโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจนและไม่มีกำหนดบทบาทหน้าที่เป็นรูปธรรมและเป็นทางการ มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาทั้งรัฐและเอกชนในนครย่างกุ้งและในเมืองใหญ่ ๆ ส่วนพระสงฆ์เริ่มเข้ามามีบทบาทในการเรียกร้องประชาธิปไตยมากขึ้นเช่นกัน

แต่พระสงฆ์แสดงบทบาทหลักใน ค.ศ.2007 คือ การปฏิวัติผ้ากาสาวัสดร (Saffron Revolution) ทำการต่อต้านรัฐบาลทหารในช่วงเวลาต่อมา องค์กรพัฒนาเอกชนเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นแม้ส่วนใหญ่จะรณรงค์อยู่นอกประเทศ เช่น ในไทย และในประเทศตะวันตก องค์กรที่เคลื่อนไหวในอินโดนีเซีย มีทั้งนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในนครจาการ์ตาและหัวเมืองใหญ่ ๆ ทั้งรัฐและเอกชนซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนและเป็นระบบเป็นหลัก ส่วนพรรคการเมืองที่เคลื่อนไหวจะมีโครงสร้างชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนั้นกลุ่มสตรีและกลุ่มแม่บ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มนักศึกษาอย่างแข็งขัน ส่วนองค์กรที่เคลื่อนไหวในฟิลิปปินส์ มีพรรคการเมืองที่มีโครงสร้าง การดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน ส่วนกลุ่มนักศึกษาและพระนักบวชศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกมีบทบาทและกิจกรรมที่ชัดเจนเช่นกัน โดยเฉพาะบทบาทของพระคาร์ดินัล เจมี ซิน (Jaime Sin) ที่ประกาศชัดเจนว่าเป็นศัตรูกับประธานาธิบดีมาร์กอส โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในและต่างประเทศสนับสนุนการเคลื่อนไหว

4) ประเด็นในการเคลื่อนไหว เป็นการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองของรัฐ โดยเฉพาะนโยบายด้านเศรษฐกิจ การแก้ไขปัญหาความยากจน ระบบอุปถัมภ์ของผู้บริหาร

5). กลยุทธ์และวิธีการที่ใช้ในการเคลื่อนไหวของเมียนมามีการใช้การสื่อสารด้วยเครื่องมือต่าง ๆ เช่น การออกหนังสือพิมพ์ ชื่อ *News Bulletin* และ *News Magazine* และสื่อสิ่งพิมพ์ท้องถิ่น ส่วนการแสดงพลังทางสังคมใช้วิธีการชุมนุมอย่างสงบ การประท้วง การนัดหยุดงาน การเดินขบวนเรียกร้อง รวมทั้งการรวมพลังกลุ่มหลากหลายอาชีพ ช่างตีเหล็กและเพศ ส่วนอินโดนีเซีย เน้นวิธีการสื่อสารด้วยเครื่องมือต่าง ๆ นักศึกษามักใช้อินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสาร เพื่อนัดหมายในการจัดประชุมของนักศึกษาและกลุ่มแรงงานต่อต้านรัฐบาลแบบปัจจุบันทันด่วน โดยมีการเปลี่ยนสถานที่ประชุมที่เรียกว่า การประชุมเมือง (City Forum) บ่อย ๆ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกสัปดาห์ เพื่อป้องกันการขัดขวางหรือจับกุมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ นอกจากนั้น ยังมีการออกหนังสือปกขาวแสดงการต่อสู้ของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีบันดุง (White book of the 1978 students struggle) โดยมีเนื้อหาวิพากษ์นโยบายการจัดระเบียบใหม่ของซูฮาร์โตที่มีผลต่อเศรษฐกิจและการคอร์รัปชัน ใน ค.ศ.1978 การแสดงพลังทางสังคม นักศึกษาและประชาชนได้จัดกิจกรรมต่อต้านรัฐบาลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเดินขบวนอย่างสงบ การเรียกร้องเสรีภาพ

ทางวิชาการ การแสดงออกผ่านการรณรงค์เรื่องสิทธิสตรีร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน ฝูงชนบางกลุ่มใช้กำลังก่อการจลาจลเผาร้านค้าของชุมชนคนจีน เนื่องจากความเครียดทางสังคมที่มีรายได้ทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันและเกิดความไม่ยุติธรรมทางสังคม ส่วนฟิลิปปินส์ เน้นการสื่อสารด้วยเครื่องมือต่าง ๆ เช่น การออกหนังสือพิมพ์ วารสาร สื่อวิทยุ และแถลงการณ์ จัดหมายคัดค้านหรือสนับสนุน และการแสดงพลังทางสังคม ได้แก่ การเดินขบวน การนัดหยุดงาน การกีดกัน การเจรจาต่อรอง การแสดงพลังสนับสนุนจากกลุ่มอาชีพ เช่น นักศึกษา และผู้ใช้แรงงาน

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรส่งเสริมกระบวนการสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมด้วยการพัฒนาศักยภาพการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนและส่งเสริมองค์ความรู้ในการเคลื่อนไหวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และควรถอดบทเรียนปัจจัยจุดแข็งและจุดอ่อนของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนเพื่อเป็นตัวอย่างในการปรับกลยุทธ์และวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองในอนาคตของประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป

### ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยพัฒนาการการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนในประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย เพื่อส่งเสริมศักยภาพความเป็นประชาธิปไตยของภาคประชาชน

## กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวความเป็นประชาธิปไตย: แนวคิด ทฤษฎีและบทเรียนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (รหัสโครงการวิจัย SOCHIS 256500004) ใช้งบประมาณสนับสนุนจากเงินรายได้คณะสังคมศาสตร์ประจำปี งบประมาณ 2565 ภาควิชาประวัติศาสตร์ กองทุนวิจัย แผนงานวิจัยพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี หมดเงินอุดหนุนทั่วไป โครงการส่งเสริมพัฒนาการวิจัยนวัตกรรม (โครงการอุดหนุนการวิจัย)



## References

- Aspinall, E. (2012). Indonesia: Moral force politics and the struggle against authoritarianism. In M. Weiss & E. Aspinall (Eds.), *Student activism in Asia: Between protest and powerlessness* (pp. 153–180). Minneapolis & London: University of Minnesota Press.
- Beerens, E. (2008). *The student movement and the rise and fall of Suharto*. Retrieved January 30, 2023, from <https://www.universityworldnews.com>
- Bertrand, J. (2013). *Political change in Southeast Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bhakti, I. N. (2004). The transition to democracy in Indonesia: Some outstanding problems. In J. Rolfe (Ed.), *The Asia Pacific: A region in transition* (pp.195–206). Honolulu: Asia Pacific Center for Security Studies.
- Boudreau, V. (2004). *Resisting dictatorship: Repression and protest in Southeast Asia*. Cambridge, UK.: Cambridge University Press.
- Caballero–Anthony, M. (Ed.). (2010) *Political change, democratic transitions and security in Southeast Asia*. London & New York: Routledge.
- Charney, M. W. (2009). *A history of modern Burma*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Charoensin–O-larn, C. (2002). *Khabuan kan khluanwai thang sangkhom rupbaep mai* (in Thai). [New Social Movement] (2nd ed.). Bangkok: Vibhasa Publisher.
- Curaming, R., & Claudio, L. (2010). *A historicised (re) assessment of EDSA ‘people power’* (1986). Singapore: Asia Research Institute, National University of Singapore.
- Fukuoka, Y. (2015). Demystifying ‘people power’ an elite interpretation of ‘democratization’ in Southeast Asia. In W. Case (Ed.), *Routledge handbook of Southeast Asian democratization* (pp. 85–101). London & New York: Routledge.
- Htun, T. (1995). *Student activism in Burma: A historical perspective*. N.P.: Lawyers Information Network (Link).



- Huntington, S. P. (1991). Democracy's third wave. *Journal of Democracy*, 2(2), 12–34.
- Katsiaficas, G. (2013) *Asia's unknown uprisings volume 2: People power, in the Philippines, Burma, Tibet, China, Taiwan, Bangladesh, Nepal, Thailand and Indonesia, 1947–2009*. Oakland, CA: PM Press.
- Kingsbury, D. (2002). *South–East Asia: A political profile*. Melbourne: Oxford University Press.
- Kipgen, N. (2011). Societies in political transition: A comparative study of Burma under Ne Win and Indonesia under Suharto. *Journal of Asian and African Studies*, 47(1), 750–764.
- Liddle, R. W. (1992). Indonesia's past and future. *Comparative Politics*, 24(4), 443–462.
- McGregor, K. (2018). Historical justice and the case of the 1965 killings. in R. W. Hefner (Ed.), *Routledge handbook of contemporary Indonesia* (pp. 129–139). London & New York: Routledge.
- Pintobtang, P. (2009). *Krop kan wikhro kanmueang baep thruesadi khabuan kan khluanwai thang sangkhom* (in Thai). [Political analysis framework of social movement theories]. Bangkok: Heinrich Boll Foundation.
- Preecharush, D. (2008). *Pha Kanmueang Phama Khwamkhatyaeng Khwam Mankhong Nai Lok Thi Rai Phromdaen* (in Thai). [Inside Myanmar politics, conflicts, securities in borderless world]. Bangkok: Odeon Store Publisher.
- Preecharush, D. (2014). *Satharanarat haeng sahaphap mian ma* (in Thai). [Republic of the union of Myanmar]. Bangkok: Faculty of Political Sciences, Thammasat University.
- Share, D., & Mainwaring, S. (2019). Transitions through transaction: Democratization in Brazil and Spain. In W. A. Selcher (Ed.), *Political liberalization in Brazil: Dynamics, dilemmas, and future prospects* (pp. 162–200). London & New York: Routledge.
- Than, M. (2005). *Myanmar in ASEAN: Regional cooperation experience*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

- Topich, W. J., & Leitch, K. A. (2013). *The history of Myanmar*. Santa Barbara, CA: Greenwood.
- Weiss, M., Aspinall, E., & Thompson, M. (2012). Introduction: Understanding student activism in Asia. In M. Weiss, & E. Aspinall. (Eds.), *Student Activism in Asia: Between protest and powerlessness* (pp. 1–32). Minneapolis & London: University of Minnesota Press.
- Wibowo, I. (2001). Exit, voice and loyalty Indonesia Chinese after the fall of Soeharto. *Sojourn Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 16(1), 125–146.